

Інформаційно-аналітичні матеріали

**для проведення парламентських слухань у
Верховній Раді України 3 липня 2013 року з
порядком денним "Українська трудова міграція:
стан, проблеми та шляхи їх вирішення"**

Засади державної політики щодо регулювання трудової міграції

Трудова міграція, як загальноприйнятий економічний механізм поєднання потреби та пропозиції робочої сили в рамках функціонування міжнародного ринку праці, існує в переважній більшості країн світу і відрізняються лише співвідношеннями імміграційних та еміграційних потоків.

Участь України у цьому процесі обумовлюється поєднанням зовнішніх чинників трудової міграції з боку країн-реципієнтів та внутрішніх чинників соціально-економічного розвитку України. Зовнішніми чинниками трудової міграції громадян України виступають привабливий і місткий ринок праці розвинутих країн, з вищим, ніж в середньому по Україні, рівнем заробітної плати. Серед внутрішніх причин трудової міграції українських громадян є незадоволений попит на роботу всередині країни та низький рівень заробітної плати на національному ринку праці.

Економічні та соціальні наслідки міграції робочої сили з України мають як позитивні, так і негативні аспекти. Позитивні наслідки — це працевлаштування незайнятого населення, збереження або отримання трудових навиків, можливість отримання трудових доходів і надання допомоги своїй сім'ї. Негативні наслідки — це створення загроз щодо трудоворесурсної безпеки держави, що пов'язане із відтоком кваліфікованої робочої сили з країни, недостатній соціальний та правовий захист трудових мігрантів та ризики щодо страхового (пенсійного) забезпечення трудових мігрантів.

Державна політика щодо регулювання трудової міграції має реалізовуватись через формування сучасного, мобільного внутрішнього ринку праці, створення умов для зворотності трудової міграції (як складова державної політики зайнятості) та через унормування і детінізацію міграційних процесів, підтримку постійного зв'язку держави з трудовими мігрантами і надання їм правового та соціального захисту (як складова державної міграційної політики).

Важелями державного регулювання трудової міграції в Україні є наступні:

- законодавче забезпечення сфери зовнішньої трудової міграції;
- використання механізмів та інструментів національного ринку праці;
- посилення правового і соціального захисту трудових мігрантів;
- створення умов на національному ринку праці для повернення трудових мігрантів на Батьківщину;
- розширення міжнародного співробітництва з питань регулювання трудової міграції;
- проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення щодо специфіки працевлаштування за кордоном і ризиків, пов'язаних із незаконним працевлаштуванням.

З метою підготовки пропозицій щодо формування і реалізації державної політики у сфері соціального захисту трудових мігрантів - громадян України, розгляду пропозицій трудових мігрантів та їх громадських організацій щодо вдосконалення нормативно-правової бази з питань соціального захисту трудових мігрантів, внесення пропозицій щодо створення правових, економічних та

організаційних умов для повернення трудових мігрантів до України у 2010 році при Кабінеті Міністрів України створено Раду з питань трудової міграції громадян України, яка функціонує як тимчасовий консультативно-дорадчий орган.

Членами Ради є представники центральних органів виконавчої влади, Верховної Ради України, соціальних партнерів, наукових установ і громадських організацій трудових мігрантів.

Стан трудової міграції в Україні, її характеристики, обсяги та спрямованість

За результатами модульного вибіркового всеукраїнського обстеження трудової міграції, проведеного у 2012 році Державною службою статистики України разом з Інститутом демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи, за сприяння Європейського Союзу, Міжнародного бюро праці та Міжнародної організації з міграції, кількість громадян, які у період з 1 січня 2010 року до 17 червня 2012 року працювали або шукали роботу за кордоном складала 1,2 млн. осіб (або 3,4 % населення у віці 15-70 років), що на 0,3 млн. осіб менше, ніж показало аналогічне обстеження зовнішньої трудової міграції, проведене 2008 року.

Отримані дані свідчать, що серед трудових мігрантів переважають чоловіки та інтенсивніше до міграцій залучається сільське населення, що пов'язано з обмеженими можливостями працевлаштуватись у сільській місцевості.

Освітній рівень трудових мігрантів у віці 15-70 років був нижче ніж серед зайнятого населення відповідного віку. Майже дві третини трудових мігрантів мають повну загальну середню освіту.

Потоки трудових міграцій мають доволі чітку географічну спрямованість – переважно вони здійснюються до найближчих країн або більш віддалених країн, але з привабливішими умовами працевлаштування.

Найбільшими країнами-реципієнтами вітчизняної робочої сили є Російська Федерація (43,2%), Польща (14,3%), Італія (13,2%) та Чеська Республіка (12,9%). Серед інших країн, до яких спрямовані потоки трудових міграцій є Іспанія (4,5%), Німеччина (2,4%), Угорщина (1,9%), Португалія та Білорусь (по 1,8%).

Спостерігається суттєва диференціація участі населення у трудових міграціях: від 10,8% населення у Західних регіонах до 1,0 % – у Центральних та Північних регіонах.

Зовнішня трудова міграція населення України в основному носять циклічний та сезонний характер. За два з половиною роки одним мігрантом здійснено в середньому 3 виїзди на заробітки за кордон.

Більшість трудових мігрантів урегульовують свій статус перебування та працевлаштування відповідно до вимог місцевого законодавства країн призначення, отримуючи дозволи на перебування і на роботу. Проте кожний п'ятий трудовий мігрант не мав офіційного статусу та приїздив до країни призначення за туристичною візою, після чого працевлаштовувався у країні призначення з порушенням законодавства.

Найпоширенішими видами економічної діяльності трудових мігрантів є будівництво (45,7%), діяльність домашніх господарств (18,3%) сільське господарство (11,3%) та торгівля (9,1%).

За професійним складом мігранти здебільшого займають ті робочі місця, які є менш привабливими серед місцевого населення. Більш як третина з них були зайняті на робочих місцях, що не потребують високих професійних навичок, чверть становлять кваліфіковані робітники з інструментом, кожен десятий працював, використовуючи професійні навички та вміння за певним фахом. Решта працювали як кваліфіковані робітники сільського господарства.

Майже у третини трудових мігрантів (28,7%) робота відповідала отриманій кваліфікації та лише у 2,6% вона вимагала вищого рівня.

Середньомісячний заробіток одного трудового мігранта становив 930 доларів США, що значно вище ніж у середньому на одного штатного працівника, зайнятого в економіці України (380 доларів США).

Відповідно до адміністративної звітності „Звіт про чисельність та склад громадян України, які тимчасово працюють за кордоном” (форма 1-ТМ), що формується на підставі даних суб’єктів господарської діяльності, які надають послуги із посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном у 2012 році на території іноземних держав тимчасово працювали 86,7 тис. громадян України (у 2011 році – 84,5 тис. осіб).

Найбільше трудових мігрантів перебувало на Кіпрі (20,1 тис. осіб), крім того, значна частина працювала у Греції (8,7 тис. осіб), Великобританії (8,4 тис. осіб), Німеччині (6,6 тис. осіб), США (5,7 тис. осіб), Ліберії (4,0 тис. осіб).

За видами економічної діяльності майже 90% трудових мігрантів з України працювали у сфері транспорту та зв’язку (переважно - морський транспорт).

Із загальної кількості працюючих за кордоном (94%) склали чоловіки. Більше половини трудових мігрантів мали базову або повну вищу освіту, чверть – професійно-технічну освіту. На момент виїзду за кордон понад 40% займали посади службовців та 50% - займали робітничі місця.

Законодавче та нормативно-правове забезпечення сфери зовнішньої трудової міграції

З метою визначення основних напрямів формування та реалізації міграційної політики України 30 травня 2011 р. Указом Президента України схвалено Концепцію державної міграційної політики, на виконання якої Кабінетом Міністрів України прийнято розпорядження від 12 жовтня 2011 року № 1058 „Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної міграційної політики”.

В рамках виконання зазначеного розпорядження було розроблено проект Закону України „Про зовнішню трудову міграцію”, яким передбачається закріпити на законодавчому рівні права трудових мігрантів та членів їх сімей і встановити ступінь відповідальності держави по відношенню до зазначеної категорії громадян України (державні гарантії).

Зазначений законопроект розглянуто на засіданні Ради з питань трудової міграції громадян України, допрацьовано відповідно до її Рішення і погоджено заінтересованими центральними органами виконавчої влади та соціальними партнерами.

Відповідно до пропозицій та зауважень, висунутих до законопроекту під час міжвідомчого погодження, а також за результатами його розгляду на засіданні „круглого столу” за участю представників центральних органів виконавчої влади,

народних депутатів України, науковців, соціальних партнерів, національних та міжнародних експертів було прийнято рішення створити експертну робочу групу із доопрацювання законопроекту. Наразі триває робота щодо визначення кола учасників робочої групи.

Разом з тим Урядом схвалено Концепцію створення єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами (розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2012 року № 870).

Зазначена Концепція визначатиме шляхи та етапи створення єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами. Її застосування сприятиме узгодженості дій центральних органів виконавчої влади у реалізації державної міграційної політики, зокрема, дозволить проводити моніторинг стану зовнішньої трудової міграції.

Враховуючи, що трудові мігранти відносяться до категорії осіб, які належать до групи ризику і можуть зазнавати трудової або сексуальної експлуатації під час роботи за кордоном, Урядом приділяється значної уваги захисту зазначеної категорії громадян.

20 вересня 2011 року прийнято Закон України „Про протидію торгівлі людьми”, який визначає організаційно-правові засади протидії торгівлі людьми, напрями державної політики у цій сфері та порядок встановлення статусу осіб, які постраждали від торгівлі людьми і порядок надання допомоги таким особам.

З метою реалізації положень зазначеного Закону затверджено Державну цільову соціальну програму протидії торгівлі людьми на період до 2015 року (постанова Кабінету Міністрів України від 21 березня 2012 року № 350).

Переважна більшість заходів зазначеної програми передбачає проведення роз'яснювальної роботи з населенням щодо ризиків потрапляння в тенета торгівців людьми, реалізацію превентивних заходів із запобігання торгівлі людьми та надання допомоги постраждалим особам від торгівлі людьми.

22 серпня 2012 року прийнято постанову Кабінету Міністрів України № 783 „Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми”.

Для забезпечення взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади, міжнародних і громадських організацій щодо протидії торгівлі людьми, зокрема надання допомоги постраждалим особам Урядом затверджено Порядок взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми (постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 року № 783).

В 17 регіонах України затверджені регіональні програми та плани заходів, які включають заходи із протидії торгівлі людьми (АР Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Сумська, Харківська, Херсонська, Черкаська області, у м. Києві та Севастополі).

Регулювання трудової міграції за допомогою інструментарію національного ринку праці

Слід зазначити, що Урядом приділяється особливої уваги питанням розвитку національного ринку праці і виробленню ефективної, дієздатної політики зайнятості, спрямованої на підвищення економічної активності населення,

зростання кількості нових високопродуктивних робочих місць та розширення можливостей для реалізації права особи на гідну працю.

Для сприяння ефективній зайнятості населення, стимулювання роботодавців до створення нових робочих місць, розвитку підприємницької ініціативи населення, посилення конкурентоспроможності громадян на ринку праці та на виконання Національного Плану дій на 2012 рік з впровадження Програми економічних реформ на 2010 - 2014 роки і відповідних доручень Президента України 5 липня 2012 року Верховною Радою України прийнято новий Закон „Про зайнятість населення”, який набрав чинності з 1 січня 2013 року.

Основними нововведеннями цього Закону є:

отримання роботодавцями строком на один рік 100 % компенсації по сплаті єдиного соціального внеску за працевлаштування на новостворені робочі місця наступних категорій громадян: молоді на перше робоче місце, безробітних віком від 50 років, інвалідів, одиноких батьків, батьків, які виховують дітей до 6 років та дітей-інвалідів, дітей-сиріт та осіб, звільнених після відбуття покарання;

отримання суб'єктами малого підприємництва, які створюють нові робочі місця та працевлаштовують на них безробітних, протягом року 100 % щомісячної компенсації по сплаті єдиного соціального внеску за кожне створене робоче місце у пріоритетній галузі економіки;

зменшення строком на один рік на 50% розміру єдиного соціального внеску для тих роботодавців, які у попередньому році створювали нові високооплачувані робочі місця із зарплатою не нижче 3 мінімальних заробітних плат, що дозволить підвищити інвестиційну привабливість України для іноземних та вітчизняних інвесторів;

надання „стартових виплат” у розмірі 10 мінімальних заробітних плат молодим спеціалістам, які погодилися працювати у сільській місцевості за потрібними державі спеціальностями та забезпечення їх житлом.

Для підвищення конкурентоспроможності громадян на ринку праці Закон передбачає такі норми:

громадяни віком від 45 років, які мають страховий стаж не менше 15 років, матимуть право на одержання ваучера для оплати прискореного навчання новій професії або підвищення кваліфікації (вартість ваучера – 10 прожиткових мінімумів) за переліком професій, спеціальностей з урахуванням потреб ринку праці затверджених Урядом;

запроваджується навчання безробітних інтегрованим (суміжним) робітничим професіям (інтегровані професії включають в себе дві або більше професії, які є близькі за потрібними професійними навичками та знаннями). Включення таких професій до планів навчання безробітних.

професійне навчання безробітних буде здійснюватися на замовлення роботодавця під конкретне робоче місце або в інтересах відкриття власної справи.

Також Законом приводиться у відповідність до європейських стандартів діяльність кадрових агентств (в Україні є близько 14,5 тисяч таких агентств). Оплату послуг кадрових агентств буде здійснювати виключно роботодавець (за виключенням тих агентств, що сприяють працевлаштуванню громадян України за кордоном).

На виконання Протокольного рішення від 6 вересня 2012 р. за результатами засідання Комітету з економічних реформ щодо стану виконання соціальних

ініціатив Президента України та реалізації соціальних напрямів реформ у 2012 році, з метою удосконалення державного регулювання у сфері захисту вітчизняного ринку праці затверджено Програму сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року (постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2012 р. № 1008).

Зазначеною Програмою затверджено заходи для розв'язання проблем у сфері зайнятості населення та передбачає консолідацію зусиль усіх сторін соціального діалогу, що спрямовані на підвищення рівня економічної активності населення, сприяння його продуктивній зайнятості та посилення соціального захисту від безробіття.

Ситуація на ринку праці за останні роки дозволяє зробити достатньо оптимістичний прогноз щодо пом'якшення причин зовнішніх трудових міграцій. Сучасний ринок праці характеризується певною стабілізацією обсягів та рівнів зайнятості, зменшенням обсягу рівня безробіття, уповільненням обсягів вивільнення працівників з підприємств, установ і організацій.

У 2012 році в порівнянні з минулим роком:

чисельність зайнятого населення віком 15-70 років збільшилась на 30,1 тис. осіб і становила 20 млн. 354,3 тис. осіб;

рівень зайнятості населення зазначеної вікової групи зріс з 59,2% до 59,7%;

чисельність безробітного населення віком 15-70 років зменшилась на 75,5 тис. осіб і становила 1 млн. 657,2 тис. осіб;

рівень безробіття населення, знизився з 7,9% до 7,5% економічно активного населення віком 15-70 років.

У 2013 році очікується, що чисельність зайнятих економічною діяльністю віком 15-70 років становитиме 20,7-20,5 млн. осіб, рівень зайнятості складатиме 61,3-60,7 %. Чисельність безробітних віком 15-70 років, визначена за методологією Міжнародної організації праці, становитиме 1,65-1,7млн. осіб, рівень безробіття (за методологією МОП) складатиме 7,4-7,5 % економічно активного населення віком 15-70 років.

Забезпечення соціального та правового захисту трудових мігрантів

Соціальний та правовий захист трудових мігрантів забезпечується за допомогою укладання двосторонніх та приєднання України до багатосторонніх міжнародних договірних документів.

На сьогодні Україна є стороною Європейської конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів, Угоди про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудящих-мігрантів, Протоколу до зазначеної Угоди, який регулює процеси прикордонної міграції в рамках СНД, Конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав, Угоди про гарантії прав громадян держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав в галузі пенсійного забезпечення.

Україною укладено 13 двосторонніх договорів з працевлаштування і соціального захисту трудових мігрантів (з Азербайджанською Республікою, Республікою Білорусь, Республікою Вірменія, Соціалістичною Республікою В'єтнам, Королівством Іспанія, Латвійською Республікою, Литовською Республікою, Великою Соціалістичною Народною Лівійською Арабською

Джамагірією, Республікою Молдова, Республікою Польща, Португальською Республікою, Російською Федерацією, Швейцарською Конфедерацією).

У зв'язку із відсутністю заявок від закордонних роботодавців на залучення української робочої сили прийнято рішення сфокусувати увагу на укладанні двосторонніх договорів із соціального забезпечення громадян України, які працюють за кордоном.

У сфері соціального забезпечення діють 8 договорів (з Республікою Болгарія, Естонською Республікою, Королівством Іспанія, Латвійською Республікою, Литовською Республікою, Португальською Республікою, Словацькою Республікою, Чеською Республікою).

Зазначені угоди також враховують питання пенсійного забезпечення. Їх укладено за пропорційним принципом, тобто пенсію за період, коли людина відпрацювала в Україні виплачує українська сторона, а за стаж, набутий за кордоном виплачує держава працевлаштування.

Крім того укладено 7 двосторонніх угод за територіальним принципом (з Азербайджаном, Білоруссю, Грузією, Монголією, Молдовою, Румунією, Угорщиною). Згідно до цих угод пенсія призначається відповідно до законодавства країни, на території якої ця особа проживає і звернулась за призначенням пенсії, при цьому стаж роботи, набутий на території іншої країни, зараховується до трудового стажу.

Одночасно повідомляємо, що громадяни України, які працюють за кордоном мають можливість самі формувати власний пенсійний капітал через добровільну участь у системі пенсійного страхування, як державного так і через недержавні установи, що пропонують послуги із пенсійного забезпечення (недержавні пенсійні фонди, страхові компанії, банківські установи).

Добровільну участь у пенсійному страхуванні за спрощеною процедурою приймають громадяни України, які працюють за її межами, досягли 16-річного віку, не належать до кола осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню відповідно до законодавства України або пенсійному страхуванню відповідно до міжнародних договорів і не є пенсіонерами.

Для прийняття добровільної участі у пенсійному страхуванні особа інформує Пенсійний фонд України про своє бажання через Інтернет або через Контакт центр Пенсійного фонду. За бажанням, особа може розпочати сплату внесків, а договір підписати протягом року.

Одним із основних завдань щодо покращення соціального та правового захисту трудових мігрантів залишається розширення договірної бази з країнами, в яких чисельність трудових мігрантів – громадян України є найвагомішою, та проведення заходів щодо активізації виконання міжнародних договірних документів.

На сьогодні здійснюється підготовка до ратифікації:

- Угоди між Україною та Республікою Польща про соціальне забезпечення, підписаної 18 травня 2012 року;
- Угоди між Україною та Державою Ізраїль про соціальне забезпечення, підписаної 28 вересня 2012 року.

Здійснюється підготовка до підписання двосторонніх угод про соціальне забезпечення з Королівством Іспанія, Федеративною Республікою Німеччина.

Також здійснюється робота стосовно підготовки до укладання угод про соціальне забезпечення із Сербією, Чорногорією, Республікою Білорусь, Бразилією, Угорщиною, Люксембургом.

З метою врегулювання взаємовідносин між Україною та Російською Федерацією в частині регулювання процесів трудової міграції 23 березня 2011 року між Міністерством соціальної політики України та Федеральною міграційною службою укладено Меморандум про співробітництво з питань трудової міграції.

В рамках виконання зазначеного Меморандуму договірні сторони на постійній основі проводять відповідну роботу щодо:

- проведення на постійній основі роботи з роз'яснення трудовим мігрантам порядку перебування та здійснення трудової діяльності на території держави працевлаштування;
- удосконалення механізмів правового регулювання процесів трудової міграції;
- профілактики незаконного використання роботодавцями праці іноземних працівників;
- надання державних і приватних послуг в інтересах легального здійснення трудової діяльності трудящими-мігрантами;
- сприяння розвитку регіонального співробітництва в галузі трудової міграції.

Забезпечення трудоворесурсної безпеки держави через створення умов для повернення громадян України із-за кордону

В останні роки все більшого значення набуває питання створення умов для зворотності трудових міграцій та реінтеграції трудових мігрантів по поверненню до України.

В рамках реалізації державної політики щодо створення умов на національному ринку праці для повернення трудових мігрантів на Батьківщину виконується розпорядження Кабінету Міністрів України № 653 „Про затвердження плану заходів щодо інтеграції мігрантів в українське суспільство на 2011 – 2015 роки”, в якому визначені правові та економічні механізми для українських мігрантів, які повертаються, з метою їх адаптації, вирішення комплексу заходів щодо їх соціального захисту, забезпечення роботою та соціальними послугами.

На виконання зазначеного акту розроблено методичні рекомендації щодо підготовки працівників служби зайнятості для проведення роботи та надання консультацій громадянам України, які мають бажання працевлаштуватися за кордоном, або працювали там та повернулися в Україну; проводиться інформування українських мігрантів, які повернулися в Україну, в тому числі з використанням Інтернету, з питань зайнятості, провадження підприємницької діяльності, соціального забезпечення та охорони здоров'я; надається психологічна допомога трудовим мігрантам, які повернулися в Україну.

Міжнародне співробітництво щодо регулювання зовнішньої трудової міграції

Уряд продовжує розширювати співробітництво з впливовими міжнародними організаціями, що опікуються питаннями трудової міграції. Так у вересні 2011 року підписано Угоду про співробітництво між Міністерством соціальної політики України та Представництвом Міжнародної організації з міграції в Україні, яка передбачає поглиблення співробітництва у напрямку реалізації міграційної політики, зокрема, розробку спільних програм та проектів, що становлять спільний інтерес для збільшення соціальних, економічних і культурних вигод від міграції та мінімізації її негативних наслідків.

За останні роки в Україні реалізовано і продовжують реалізовуватися низка міжнародних проектів, спрямованих на посилення управління міграційними процесами, протидію торгівлі людьми і надання допомоги особам, постраждалим від торгівлі людьми, надання допомоги дітям трудових мігрантів.

На даний час в Україні реалізується проект МОП-ЄС “Ефективне управління трудовою міграцією та її кваліфікаційними аспектами”, в рамках якого проведено 2 дослідження: щодо гарантування виплат соціального забезпечення українським працівникам-мігрантам та щодо трудової міграції громадян України.

Експертами Проекту завершено розробку 15-ти професійних профілів для 3-х секторів економіки, це вкрай важливо для впровадження механізму підтвердження результатів неформального навчання в Україні.

З урахуванням напрацювань Проекту та передового міжнародного досвіду, Мінсоцполітики розроблено Порядок підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями, який в травні цього року затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 340.

Одночасно у рамках реалізації цього проекту розпочато роботу щодо створення двосторонніх та багатосторонніх профспілкових мереж між українськими профспілками та профспілками країн Ради Європи з метою посилення захисту трудових мігрантів – громадян України за кордоном.

В Україні розпочато роботу Проекту Міжнародної організації з міграції „Посилення управління міграційними процесами та співпраця з питань реадмісії в Східній Європі (MIGRECO)”, основна ціль якого покращити управління міграційними процесами та посилити співпрацю з питань реадмісії в Україні, Молдові та Білорусі у відповідності до стандартів ЄС.

У рамках Проекту Європейський Союз і Міжнародна організація з міграції допомагатимуть українським державним органам втілити в життя законодавчі та адміністративні зміни, пов'язані з Планом дій щодо лібералізації візового режиму між Україною та ЄС.

Проект також сприятиме впровадженню в усіх регіонах України національного механізму взаємодії для допомоги постраждалим від торгівлі людьми, який передбачає об'єднання зусиль державних та неурядових структур з ідентифікації потерпілих, надання їм необхідної допомоги, захисту їх прав та забезпечення доступу до правосуддя.

В рамках проекту будуть проведені тренінги для співробітників МВС, прокурорів і суддів про притягнення до відповідальності за злочини на ґрунті ненависті.

Уряд продовжує розширювати співробітництво зі Світовим Банком з питань удосконалення механізмів міграційної статистики та обліку грошових переказів із-за кордону.

З метою виконання зазначених завдань Світовим банком утворено мережу практиків в сфері міграції та грошових переказів (МІРПАЛ), яка об'єднує 9 країн СНД: Вірменію, Молдову, Білорусь, Росію, Киргизьку Республіку, Таджикистан, Казахстан, Узбекистан і Україну.

В рамках роботи МІРПАЛ на постійній основі проводяться відео конференції та щорічні конференції МІРПАЛ, на яких національні та міжнародні експерти діляться досвідом роботи та вироблюють спільні шляхи щодо регулювання трудової міграції.

Надходження міграційного капіталу в Україну та державне регулювання у цій сфері

За даними Національного банку України об'єм міграційного капіталу, що поступає до України через банківську систему і формуються на підставі звітності по фінансових операціях з нерезидентами через міжнародні платіжні системи, в останні роки складає близько 6 мільярдів доларів США щорічно.

На сьогодні державою зроблено певні кроки щодо створення умов для зручного і цивілізованого переведення грошових заощаджень трудових мігрантів в Україну. Досягнуто домовленостей з основними міжнародними системами термінових грошових переказів щодо мінімізації витрат при переказі коштів трудовими мігрантами в Україну. Державним ощадним банком України проведено роботу щодо інтеграції дешевої для платника міжнародної системи переказу коштів „Unistream” до власної системи термінових переказів „Швидка копійка”. Також проводиться робота із забезпечення максимального покриття території України пунктами прийняття/виплати переказів.

Одночасно реалізовано заходи щодо відкриття низкою українських банків кореспондентських рахунків в іноземних банках, за допомогою яких наші громадяни мають можливість на вигідних умовах переводити грошові кошти в Україну.

Інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення щодо зовнішньої трудової міграції

З метою належного інформування населення щодо специфіки працевлаштування за кордоном державними органами виконавчої влади на постійній основі проводиться широкомасштабна інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення щодо особливостей працевлаштування за кордоном в різних країнах світу і пов'язаних з цим ризиків, проводиться роз'яснення переваг легальної роботи та можливих наслідків нелегальної трудової діяльності за кордоном.

Інформація про умови та наслідки нелегальної трудової діяльності, чинні міжнародні договори України з працевлаштування та соціального забезпечення, особливості національного законодавства та законодавства іноземних держав у сфері трудової міграції регулярно висвітлюється в засобах масової інформації, а також на офіційних сайтах міністерств і відомств.

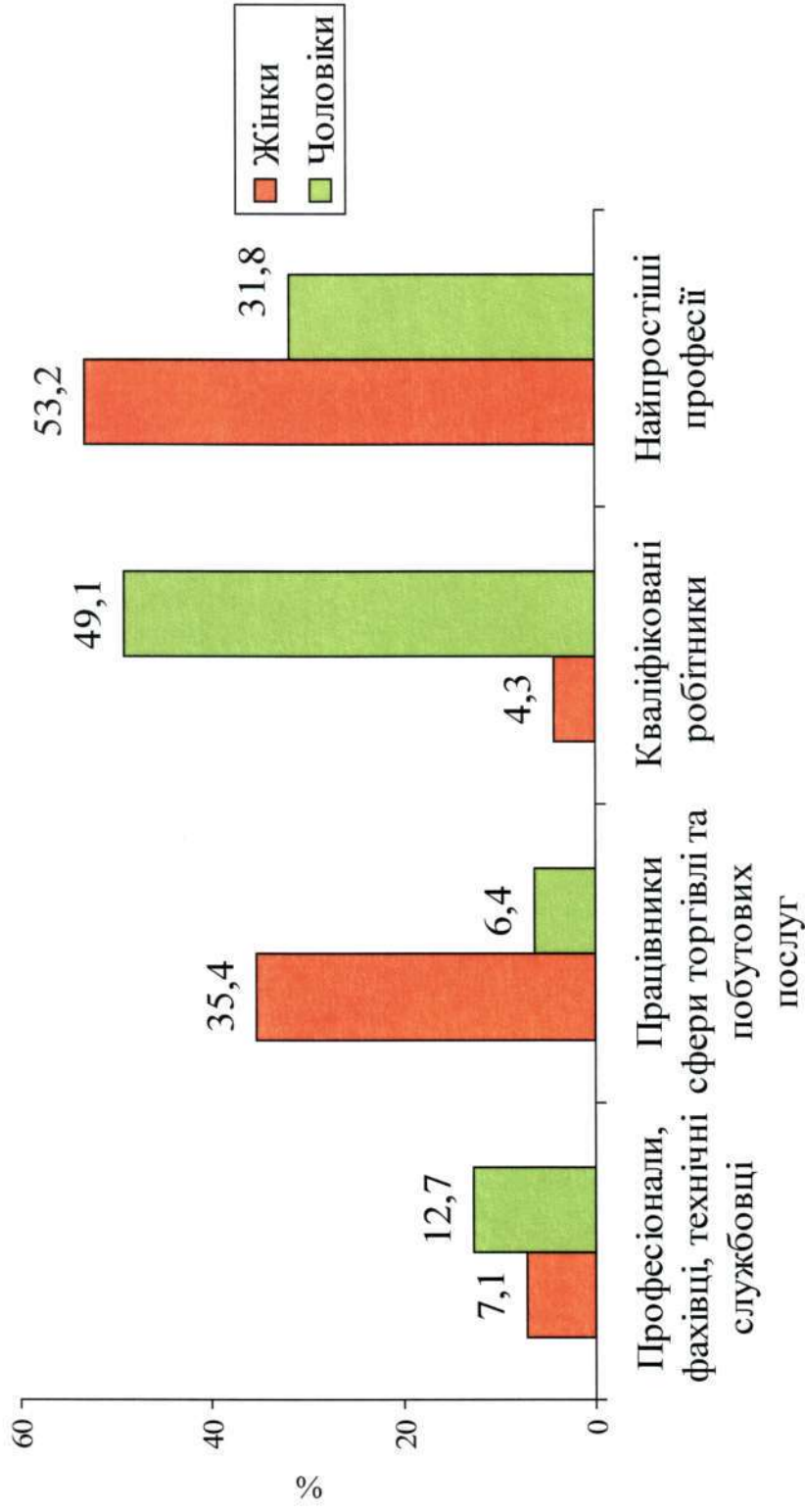
Державні телерадіокомпанії систематично висвітлюють у теле- і радіопередачах важливі аспекти, пов'язані із перебуванням і працевлаштуванням за кордоном.

**Основними проблемними питаннями в сфері трудової міграції,
які потребують врегулювання залишаються:**

- посилення соціального та правового захисту трудових мігрантів та членів їх сімей;
- налагодження обліку трудових мігрантів, які працюють за межами України;
- запобігання незаконній трудовій міграції та ризикам, що пов'язані із використанням тіньових каналів працевлаштування;
- створення умов для повернення та реінтеграції трудових мігрантів;
- активізація державної політики щодо формування привабливого внутрішнього ринку праці.

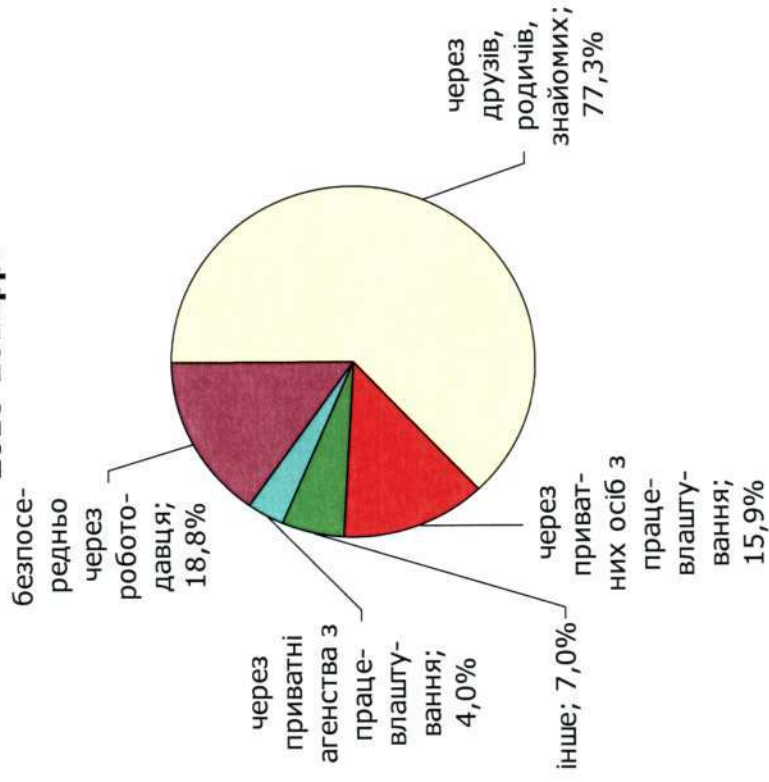
М.Лу
(Корольова)

Трудові мігранти за професійними групами та статтю у 2010-2012 рр.

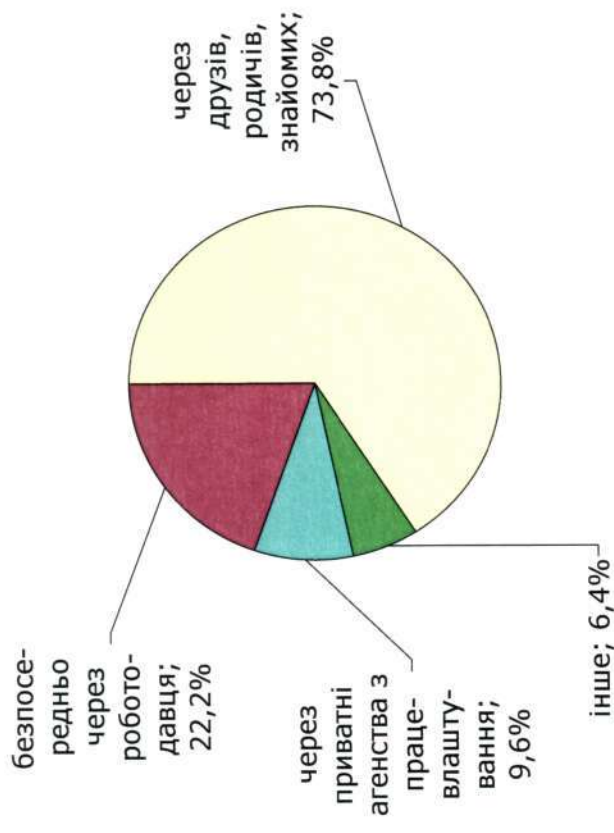

Способи працевлаштування трудових мігрантів за кордоном (за даними обстежень 2008 та 2012 рр.)

2010-2012рр.

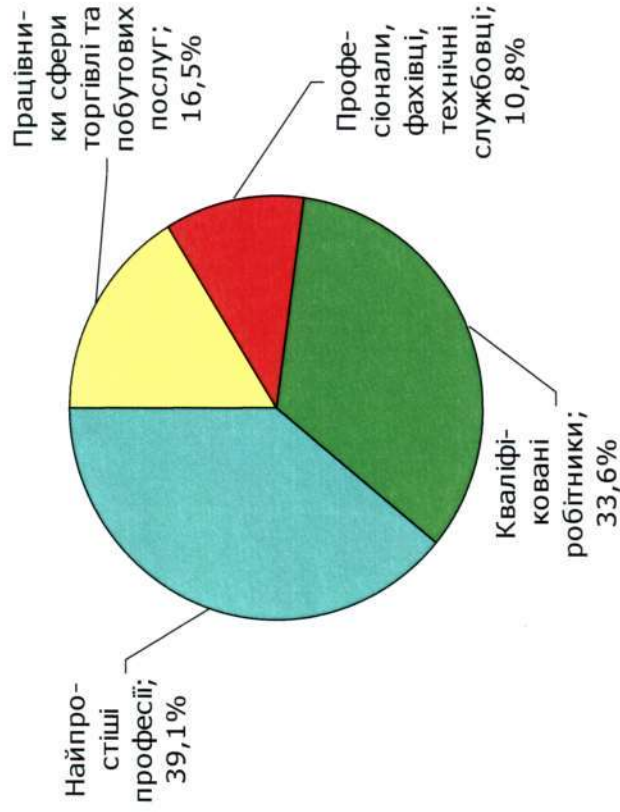
2007-2008рр.

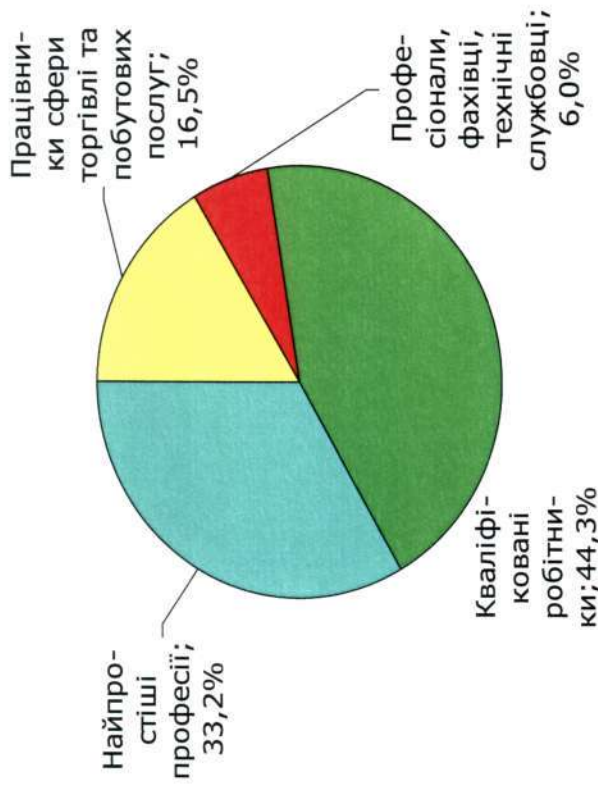
Трудові мігранти за професійними групами

(за даними обстежень 2008 та 2012 рр.)

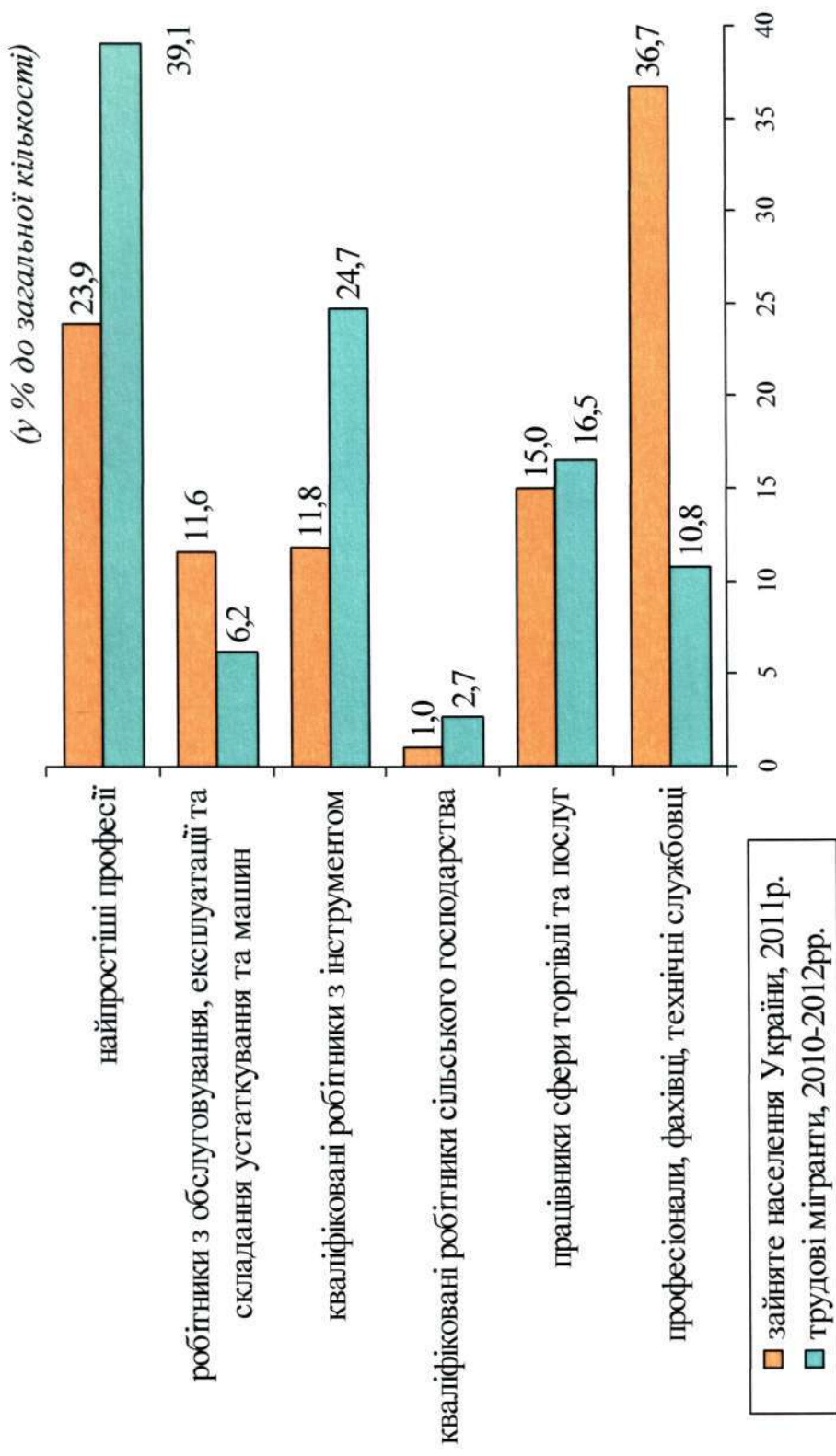
2010-2012рр.

2007-2008рр.

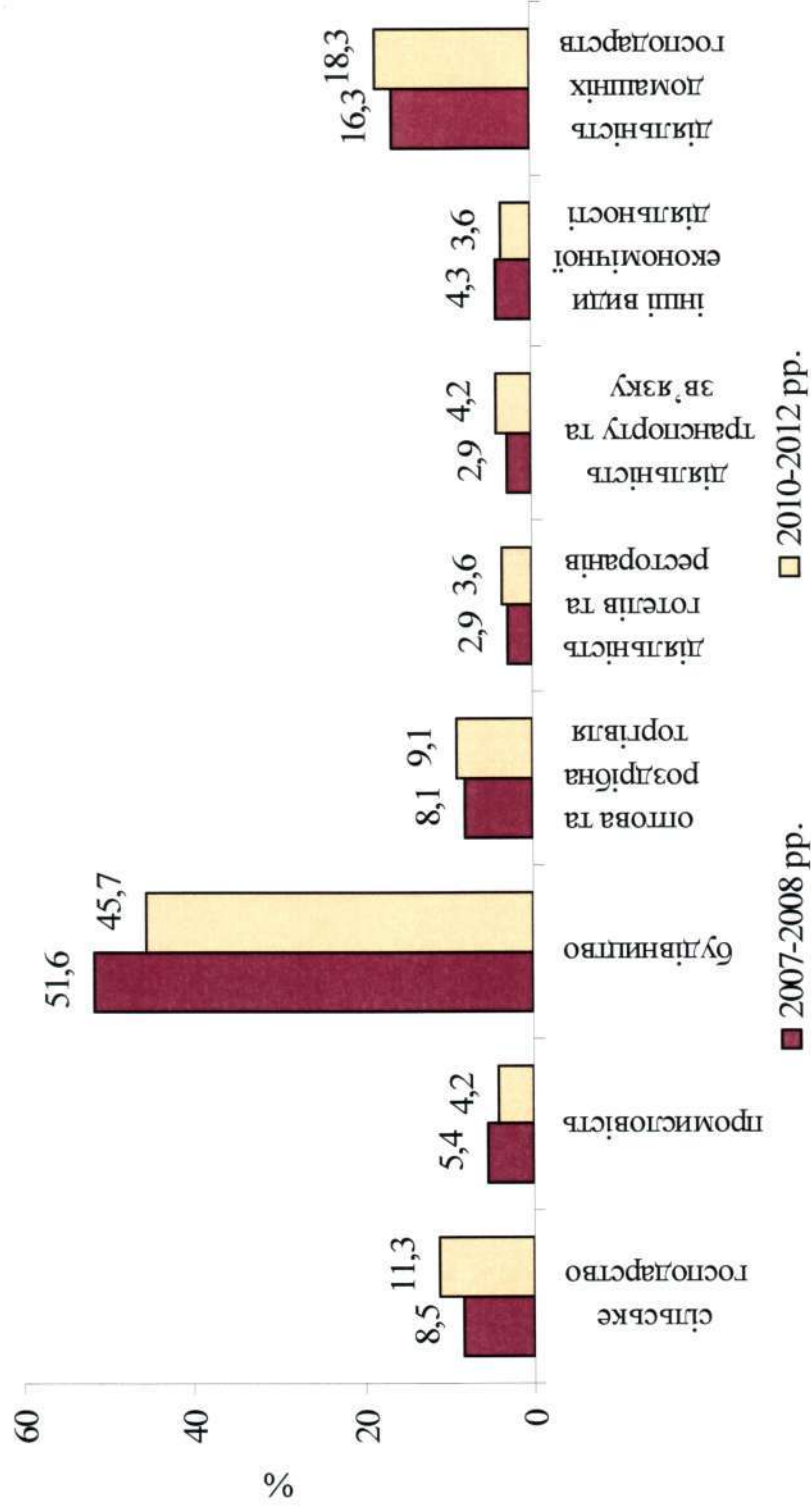

Трудові мігранти та зайняте населення України за професійними групами

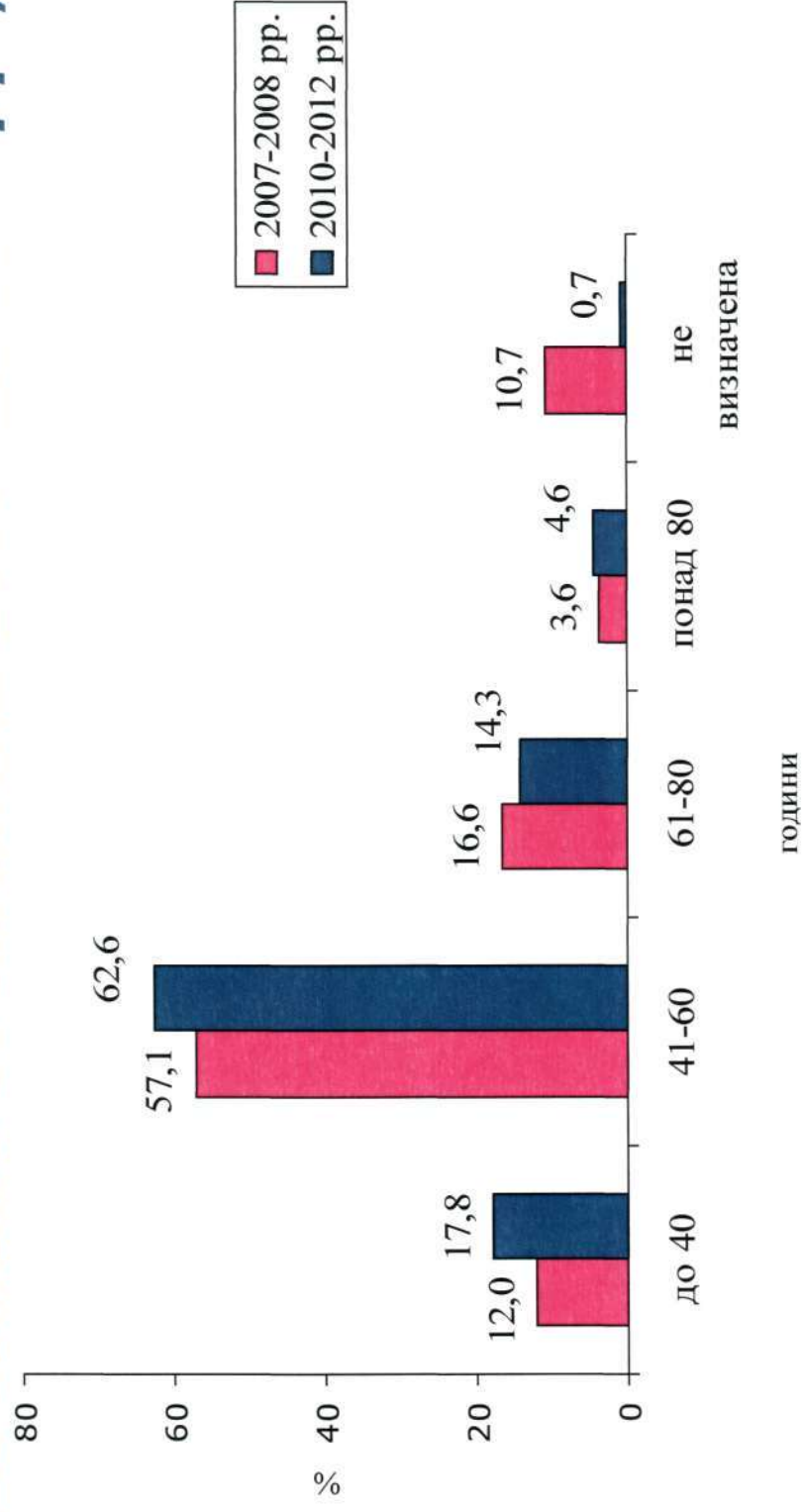
Трудові мігранти за видами економічної діяльності

(за даними обстежень 2008 та 2012 рр.)

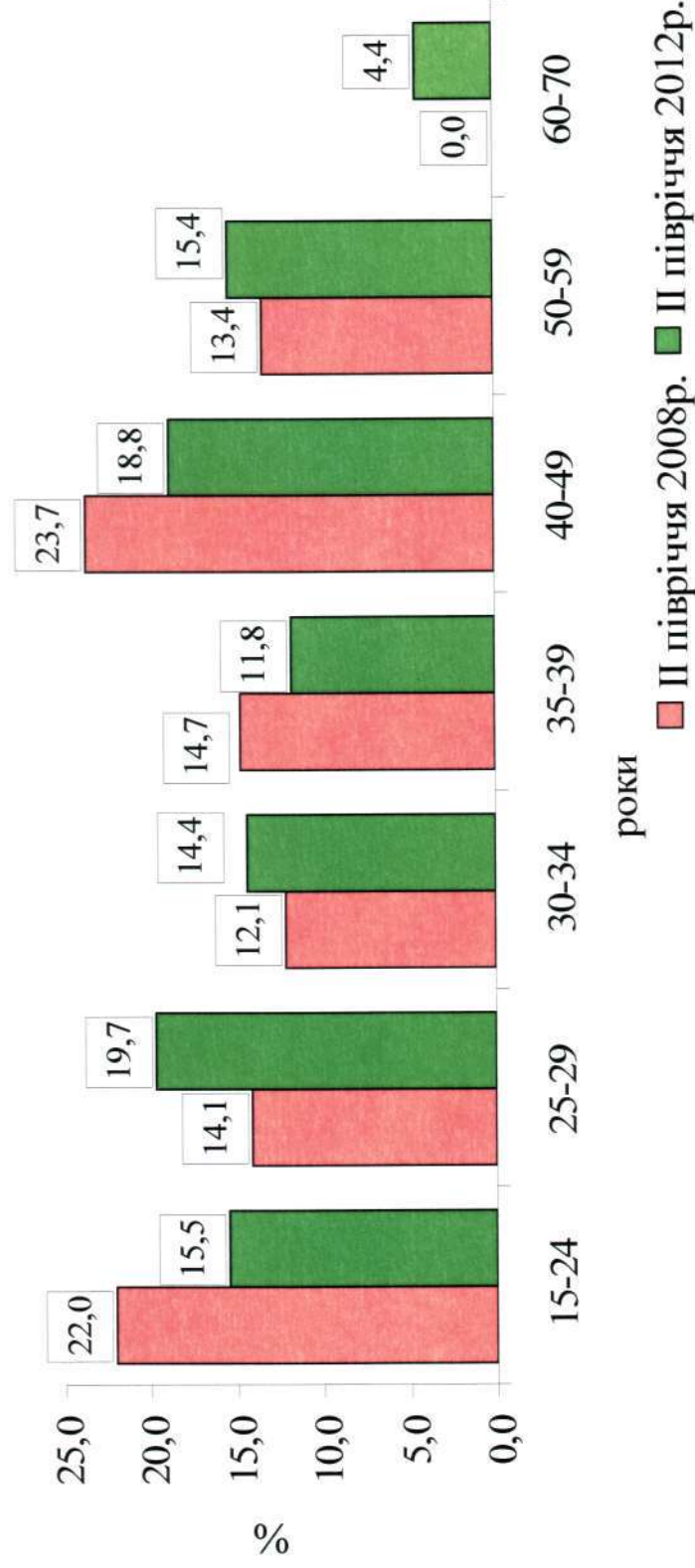

Трудові мігранти за тривалістю робочого часу

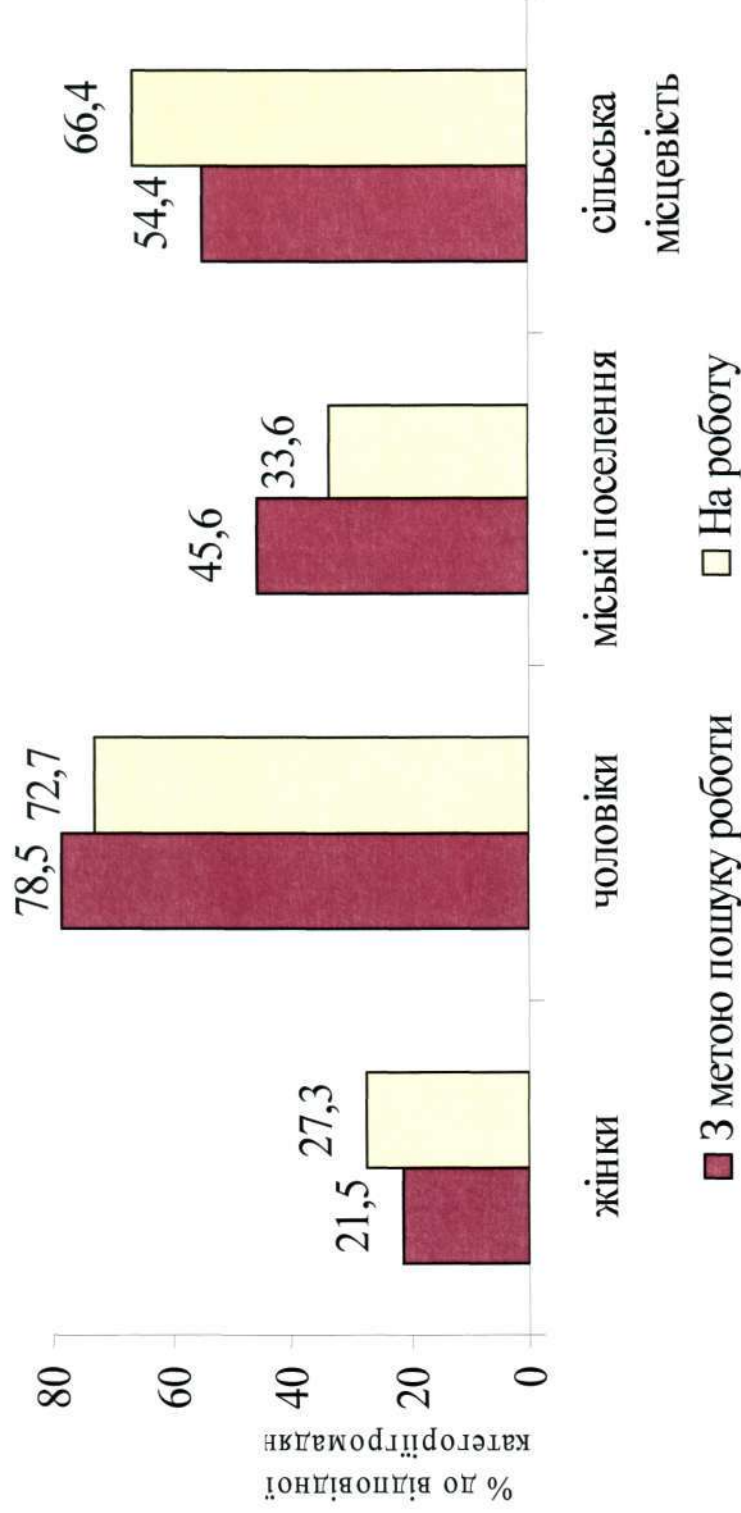
(за даними обстежень 2008 та 2012 рр.)

Громадяни у віці 15-70 років, які планували виїхати за кордон, за віком (за даними обстежень 2008 та 2012 рр.)

Частка громадян віком 15-70 років, які планували виїхати за кордон у II півріччі 2012р. з метою працевлаштування або пошуку роботи, за статтю та місцем проживання до виїзду

РЕКОМЕНДАЦІЇ **парламентських слухань “ Українська трудова** **міграція: стан, проблеми та шляхи їх вирішення”**

Учасники парламентських слухань, що відбулися 3 липня 2013 року, обговоривши стан сучасної української трудової міграції, відмічають, що трудові міграції громадян України є актуальною проблемою українського сьогодення, яка потребує проведення конкретних дій з боку Уряду.

Учасники парламентських слухань погоджуються з тим, що об'єктивною причиною для пошуку роботи за кордоном є недостатньо високий рівень заробітної плати в Україні. Можливості розвитку зовнішніх трудових міграцій громадян України пов'язані також із світовими процесами глобалізації та інтеграцією України до світового ринку праці.

Також учасниками парламентських слухань було відзначено, що Державна політика із регулювання трудової міграції має реалізовуватись через формування сучасного, мобільного внутрішнього ринку праці, створення умов для зворотності трудової міграції (як складова державної політики зайнятості) та через унормування і детінізацію міграційних процесів, підтримку постійного зв'язку держави з трудовими мігрантами та надання їм правового, соціального захисту (як складова державної міграційної політики).

Важелями державного регулювання трудових міграцій в Україні є наступні:

- законодавче забезпечення сфери зовнішньої трудової міграції;
- використання механізмів та інструментів національного ринку праці;
- посилення правового і соціального захисту трудових мігрантів;
- створення умов на національному ринку праці для повернення трудових мігрантів в Україну;
- розширення міжнародного співробітництва з питань регулювання трудової міграції;
- проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення щодо специфіки працевлаштування за кордоном і ризиків, пов'язаних із незаконним працевлаштуванням.

За результатами модульного вибіркового обстеження трудової міграції, проведеного у 2012 році Державною службою статистики України разом з Інститутом демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи, за сприяння Європейського Союзу, Міжнародного бюро праці та Міжнародної організації з міграції, кількість громадян, які у період з 1 січня 2010 року по 17 червня 2012 року працювали або шукали роботу за кордоном складала 1,2 млн. осіб (3,4 % населення у віці 15-70 років), що на 0,3 млн. осіб менше, ніж показало аналогічне обстеження трудової міграції, проведене у 2008 році.

Отримані дані свідчать, що серед трудових мігрантів переважають чоловіки та інтенсивніше до міграцій залучається сільське населення, що пов'язано з обмеженими можливостями працевлаштуватись у сільській місцевості.

Освітній рівень трудових мігрантів у віці 15-70 років був нижче ніж серед зайнятого населення відповідного віку. Майже дві третини трудових мігрантів мають повну загальну середню освіту.

Потоки трудових міграцій мають доволі чітку географічну спрямованість – переважно вони здійснюються до сусідніх країн або віддалених країн з привабливішими умовами працевлаштування.

Найбільшими країнами-реципієнтами вітчизняної робочої сили є Російська Федерація (43,2%), Польща (14,3%), Італія (13,2%) та Чеська Республіка (12,9%). Серед інших країн, до яких спрямовані потоки трудових міграцій є Іспанія (4,5%), Німеччина (2,4%), Угорщина (1,9%), Португалія та Білорусь (по 1,8%).

Зовнішні трудові міграції населення України в основному носять циклічний та сезонний характер. За два з половиною роки одним мігрантом здійснено в середньому 3 виїзди на заробітки за кордон.

Більшість трудових мігрантів урегульовують свій статус перебування та працевлаштування відповідно до вимог місцевого законодавства країн призначення, отримуючи дозволи на перебування і на роботу. Проте кожний п'ятий трудовий мігрант не мав офіційного статусу та приїздив до країни призначення за туристичною візою, після чого працевлаштовувався у країні призначення з порушенням законодавства.

Найпоширенішими видами економічної діяльності трудових мігрантів є будівництво (45,7%), діяльність домашніх господарств (18,3%) сільське господарство (11,3%) та торгівля (9,1%).

Середньомісячний заробіток одного трудового мігранта становив 930 доларів США, що майже значно вище ніж у середньому на одного штатного працівника, зайнятого в економіці України (380 доларів США).

З метою визначення основних напрямів формування та реалізації міграційної політики України 30 травня 2011 р. Указом Президента України схвалено Концепцію державної міграційної політики.

З метою виконання зазначеної Концепції Кабінетом Міністрів України прийнято розпорядження від 12 жовтня 2011 року № 1058 „Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної міграційної політики”.

На виконання зазначеного розпорядження розроблено проект Закону України „Про зовнішню трудову міграцію”, який було розглянуто на засіданні Ради з питань трудової міграції при Кабінеті Міністрів України.

Прийняття Закону сприятиме детінізації процесу трудових міграцій та посиленню соціального та правового захисту громадян України, які працюють за кордоном.

Сьогодні в Україні особливої уваги приділяється питанням розвитку національного ринку праці і виробленню ефективної, дієздатної політики зайнятості, спрямованої на підвищення економічної активності населення,

зростання кількості нових робочих місць та розширення можливостей для реалізації права особи на гідну працю.

На виконання Національного Плану дій на 2012 рік з впровадження Програми економічних реформ на 2010 - 2014 роки та доручень Президента України Верховною Радою України 5 липня 2012 року прийнято Закон України „Про зайнятість населення” (нова редакція), який набув чинності 1 січня 2013 року.

Ситуація на ринку праці за останні роки дозволяє зробити достатньо оптимістичний прогноз щодо пом'якшення причин зовнішніх трудових міграцій. Сучасний ринок праці характеризується певною стабілізацією обсягів та рівнів зайнятості, зменшенням рівня безробіття, уповільненням обсягів вивільнення працівників з підприємств, установ і організацій.

У 2012 році в порівнянні з минулим роком:

чисельність зайнятого населення віком 15-70 років збільшилась на 30,1 тис. осіб і становила 20 млн. 354,3 тис. осіб;

рівень зайнятості населення зазначеної вікової групи зріс з 59,2% до 59,7%;

чисельність безробітного населення віком 15-70 років зменшилась на 75,5 тис. осіб і становила 1 млн. 657,2 тис. осіб;

рівень безробіття населення, знизився з 7,9% до 7,5% економічно активного населення віком 15-70 років.

У 2013 році очікується, що чисельність зайнятих економічною діяльністю віком 15-70 років становитиме 20,7-20,5 млн. осіб, рівень зайнятості складатиме 61,3-60,7 %. Чисельність безробітних віком 15-70 років, визначена за методологією Міжнародної організації праці, становитиме 1,65-1,7млн. осіб, рівень безробіття (за методологією МОП) складатиме 7,4-7,5 % економічно активного населення віком 15-70 років.

Соціальний та правовий захист трудових мігрантів забезпечується за допомогою укладання двосторонніх та приєднання України до багатосторонніх міжнародних договірних документів.

На сьогодні Україна є стороною Європейської конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів, Угоди про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудящих-мігрантів, Протоколу до зазначеної Угоди, який регулює процеси прикордонної міграції в рамках СНД, Конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав, Угоди про гарантії прав громадян держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав в галузі пенсійного забезпечення.

Україна є стороною 13-ти двосторонніх договорів з працевлаштування і соціального захисту трудових мігрантів (з Азербайджанською Республікою, Республікою Білорусь, Республікою Вірменія, Соціалістичною Республікою В'єтнам, Королівством Іспанія, Латвійською Республікою, Литовською Республікою, Великою Соціалістичною Народною Лівійською Арабською Джамагірією, Республікою Молдова, Республікою Польща, Португальською Республікою, Російською Федерацією, Швейцарською Конфедерацією).

У сфері соціального забезпечення діють 8 договорів, укладених за пропорційним принципом (з Республікою Болгарія, Естонською Республікою, Королівством Іспанія, Латвійською Республікою, Литовською Республікою, Португальською Республікою, Словацькою Республікою, Чеською Республікою).

Це комплексні міжнародні угоди, які також враховують питання пенсійного страхування. Згідно цих угод пенсію за період, коли людина відпрацювала в Україні виплачує українська сторона, а за стаж, набутий за кордоном виплачує держава працевлаштування.

Також укладено 7 двосторонніх угод із пенсійного забезпечення за територіальним принципом (з Азербайджаном, Білоруссю, Грузією, Монголією, Молдовою, Румунією, Угорщиною).

Згідно цих угод пенсія призначається відповідно до законодавства Сторони, на території якої ця особа проживає і звернулася за призначенням пенсії, при цьому стаж роботи, набутий на території іншої Договірної Сторони, зараховується до трудового стажу.

Одночасно повідомляємо, що трудові мігранти мають можливість самі формувати власний пенсійний капітал через добровільну участь у системі пенсійного страхування, як державного так і через недержавні установи, що пропонують послуги із пенсійного забезпечення (фонди, страхові компанії, банківські установи).

Одним із основних завдань щодо покращення соціального та правового захисту трудових мігрантів залишається розширення договірної бази з країнами, в яких чисельність трудових мігрантів – громадян України є найвагомішою, та проведення заходів щодо активізації виконання двосторонніх міжнародних договірних документів у частині відпрацювання механізму працевлаштування трудових мігрантів у рамках укладених угод та контролю за виконанням положень цих договірних документів.

На сьогодні здійснюється підготовка до ратифікації:

- Угоди між Україною та Республікою Польща про соціальне забезпечення, підписаної 18 травня 2012 року;
- Угоди між Україною та Державою Ізраїль про соціальне забезпечення, підписаної 28 вересня 2012 року

Здійснюється підготовка до підписання двосторонніх угод про соціальне забезпечення з Королівством Іспанія, Федеративною Республікою Німеччина.

Також здійснюється робота стосовно підготовки до укладання угод про соціальне забезпечення із Сербією, Чорногорією, Республікою Білорусь, Бразилією, Угорщиною, Люксембургом.

В рамках реалізації державної політики щодо створення умов на національному ринку праці для повернення трудових мігрантів на Батьківщину виконується План заходів щодо інтеграції мігрантів в українське суспільство на 2011 – 2015 роки.

На виконання зазначеного акту розроблено методичні рекомендації щодо підготовки працівників служби зайнятості для проведення роботи та надання консультацій громадянам України, які мають бажання

працевлаштуватися за кордоном, або працювали там та повернулися в Україну; проводиться інформування українських мігрантів, які повернулися в Україну, в тому числі з використанням Інтернету, з питань зайнятості, провадження підприємницької діяльності, соціального забезпечення та охорони здоров'я; надається психологічна допомога трудовим мігрантам, які повернулися в Україну.

З метою належного інформування населення стосовно специфіки працевлаштування за кордоном державними органами виконавчої влади на постійній основі проводиться широкомасштабна інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення щодо особливостей працевлаштування за кордоном в різних країнах світу і пов'язаних з цим ризиків, проводиться роз'яснення переваг легальної роботи та можливих наслідків нелегальної трудової діяльності за кордоном.

Інформація про умови та наслідки нелегальної трудової діяльності, чинні міжнародні договори України з працевлаштування та соціального забезпечення, особливості національного законодавства та законодавства іноземних держав у сфері трудової міграції регулярно висвітлюється в засобах масової інформації, а також на офіційних сайтах міністерств і відомств.

Державні телерадіокомпанії систематично висвітлюють у теле- і радіопередачах важливі аспекти, пов'язані із перебуванням і працевлаштуванням за кордоном.

З метою ефективного регулювання трудових міграцій громадян України учасники парламентських слухань рекомендують:

Кабінету Міністрів України:

1. Розглянути можливості законодавчого врегулювання питань щодо реалізації у повній мірі виборчого права трудових мігрантів за межами держави.
2. Прискорити підготовку законопроекту „Про зовнішню трудову міграцію”.
3. Вжити заходів щодо посилення роботи дипломатичних установ України з питань інформаційно-консультаційної допомоги трудовим мігрантам.
4. Сприяти посиленню соціального та правового захисту трудових мігрантів шляхом укладання двосторонніх угод про соціальне забезпечення громадян України, які перебувають за кордоном.
5. Опрацювати механізми щодо підвищення мотивації до зворотної трудової міграції та реінтеграції українських мігрантів в українське суспільство.
6. Вивчити питання стосовно надання підтримки українським навчальним закладам за кордоном, зокрема щодо методичної, кадрової та іншої допомоги.
7. Вивчити питання щодо створення умов для дистанційного навчання дітей трудових мігрантів, які разом з батьками перебувають за межами держави.

8. Опрацювати питання щодо сприяння притоку міграційного капіталу із-за кордону в Україну з метою залучення фінансових ресурсів у розвиток усіх сфер життєдіяльності українського суспільства.
9. Активізувати роботу в частині інформування населення щодо шляхів унормованого працевлаштування за кордоном і ризиків, пов'язаних із нерегульованим працевлаштуванням за межами держави, особливостями міграційного законодавства країн реципієнтів.
10. Посилити роботу з відповідними державними органами країн реципієнтів, в яких присутність українських трудових мігрантів є значною в частині налагодження співпраці щодо обміну інформацією і даними про трудову міграцію.
11. Продовжити розвиток діалогу та співробітництва у питаннях реалізації політики в сфері трудової міграції із соціальними партнерами, міжнародними організаціями та об'єднаннями трудових мігрантів за кордоном.

(Корольова)